

PUCHEROKI W ŹRÓDŁACH ETNOGRAFICZNYCH I IKONOGRAFICZNYCH

Beata Skoczeń-Marchewka
Muzeum Etnograficzne im. S. Udzieli w Krakowie

Józef Konopka, *Pieśni ludu krakowskiego*, Kraków, 1840 r.

„obrzęd ten ...przyszedł on od żaków szkolnych i upowszechnił się wśród wiejskich zagrod...”

Drzeworyt Krystyny Wolewicz w:
T. Seweryn, *Tradycje i zwyczaje
krakowskie*, Kraków 1961

Oskar Kolberg, *Dziela wszystkie. Krakowskie*, t. 5,

Kraków 1873, s. 274-278

„ w Kwietną Niedzielę chłopak czarno sadzami umazany, w starym kozuchu przewróconym futrem do góry lub w starej, ciemnej lub czarnej odzieży, przepasany na krzyż powróstami naśladowującymi pasy żołnierskie (...), w kapeluszu papierowym z kitką, z szablą drewnianą u boku, z koszykiem na zbieranie jaj, (...)wchodzi do izby i prawi oracyę, obracając się w kółko, tłukąc w podłogę albo o ziemię kijem w kształcie małego Pociaska (pogrzebacza drewnianego do ognia, z deszczułką)

(Giebułtów)

Oskar Kolberg, *Dzieła wszystkie. Krakowskie*, t. 5,
Kraków 1873, s. 274-278

- Czasami bywa to parobek mający na sobie starą sukmanę przewróconą lub górnicę połataną, opasany powróstem (...) kapelusz papierowy okrywa mu głowę, a warkocz pleciony ze słomy wisi z tyłu z pod kapelusza. Twarz usmolona sadzami, pałasz drewniany zawieszony na powróśle; buty pod kolanami przewiązane także powróstami (...) W jednej ręce trzyma pałeczkę na długim kiju lub młotek drewniany, a w drugiej koszyk babski zamykany, na przyjęcie dawanych mu wiktuałów. Wszedłwszy do sieni, puka do pokoju i potem gdy mu otworzą, idzie od razu na środek izby, pałeczką lub młotkiem bije w ziemię i obracając się raz na jedną, raz na drugą stronę, gada (...) oracyę.

(Tomaszowice, Bolechowice)

O Pucherokach pisali między innymi...

- Zygmunt Walenta, Wycieczka do Zielonek „Orli Lot” 1934, nr 4, s. 50-52
- Franciszka Czortówna, Pucherocy. W Zielonkach pod Krakowem, „Orli Lot” 1934, nr 4, s. 50-52
- Adam Chmiel, *Szkice krakowskie*, nr 100, Kraków 1939-1947, s. 58-59
- Jan Karkoszka, *Pucheracy*, „Orli Lot”, 1947, nr 5-6, s. 83-87
- Tadeusz Seweryn, *Tradycje i zwyczaje krakowskie*, Kraków 1961, s. 21 - 25
- Irena Łopuszańska, *Puchery*, Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie, t. I: 1966 r., s. 129 - 140

Materiały terenowe zebrane przez Irenę Łopuszańską w 1961 r. (nr inw. I/1140/Mnp i I/2105/Rkp, Mnp)
Bibice, Giebułtów, Modlniczka, Modlnica, Zielonki, Branice,
Lubocza, Wadów, Mogiła

Zielonki
pow. Krakowski

Informator: 9
Karkoszka Jan
b.kier.szkoły

- 2 -

2

A z tego skopca powstał się baron i owo
ego barona mliko i śmietana

ej śmietany -kościół murowany
kościół nima nijakich świętości
kobyłę gówna i świńskie kości
kościół jest żydowska szkoła
żydowskiej szkoły wyleciał żyd goły
kościół kawkki -wprawiły ławki
kościół kruk -wprawił próg
kościół wróble -wprawiły skubie
kościół wrona przez ogona
kościół sroka -bez oka
kościół sowa - zmyliła mi dwa słowa
kościół tam sówicę
kościół nie osrała scyrą jajecznicę.
kościół tem sie do kowala radzić
kościół sie przelakł i wyleciał mu z dupy szeląg.

kościół ty chodzili zwykle we dwóch.Po obejściu całej
kościół brali zwykle 30-40 jaj.Sprzedawali te jaja w
kościół e.Zrobione czapki,słomę którą okręcali nogi
kościół ty wyrzucali,a na drugi rok robili od nowa prz
kościół nia do chodzenia "po pucherach".
kościół giej wojnie światowej zwyczaj ustał.

Zebrała Irena Łopuszańska
w listopadzie 1961 r.

Z a j e - Pucheroki
=====

kościół or podaje, że zwyczaj chodzenia chłopów w
kościół Niedzielę sięga czasów panowania Stefana Ba-
kościół rzełomXVI na XVII w./Do Zielonek przyszedł
kościół zaj z Krakowa.W Zielonkach w dawnych czasach
kościół stałego probostwa przy kościele.Msze odpra-
kościół ary, który przyjeżdżał do Zielonek z Krakowa
kościół ta Sw.Anny.Przyjeżdżali z nim również mini-
kościół z kościoła Sw.Anny zapewne studenci/żaki/, po-
kościół óściół ten był i jest kościołem uniwersytec-
kościół okazyj studenci chcieli sobie coś niecoś za-
kościół ilatego chodzili po domach z kobiałkami skan-
kościół zmalte wiersze.Otrzymywali wzamian za to jaja
kościół ten podchwycili chłopcy we wsi i od tej pory
kościół z nich utrzymany w Zielonkach.Z Zielonek wy-
kościół przeniósł się do innych wsi.

Zebrała Irena Łopuszańska
w listopadzie 1961 r.

Z w y o z a j e - Pucheroki

1140

Informator pamięta Pucheroków w Węgrzeczach od 5-go
roku życia.Będąc małym chłopcem sam chodził na pu-
chery.Chodzili wyłącznie chłopcy od godziny 11-tej
do czasu gdy obeszli całą wieś.Rano niechodzili"bo
się nie godziło".Chodzili zwykle we dwóch.Na twarzy
mieli maski zrobione z papieru pomalowane na czarno.
Na głowach wysokie czapki zrobione ze słomy oklejone
"dekturą", na której przyklepione kolorowe pocięte pa-
piery.W pasie byli przepasani szmatą,nogi okręcane
słomą.Stukali toporkiem o ziemię i wygłaszali taki
wiersz:

Od bramy do bramy
Niech będzie pochwalany
Ja biedny pastuszka
Szukałem Jezuska
Nalazem pod dębem
Piszczalke i bembem
Na piszozalce fiutu,fiutu
Na bembenku putu,putu.
Cztery panny w tańcu
Osoba na końcu
Osoba się rozmnożyła
Trzech chłopaczków porodziła
Jednego na zielonym moście
A wy drudzy Pana Boga proście
Żeby się groch rodził
Jo na niego chodził
Jak mój chłopczyk na wojenkę wyjeżdżał
Wszystkie majątności na mnie powydawał
Kupił ci mi kupił konia za dwa grosze
Siodełko na niego z wieńchoia grochowego
Jak jadę tak jadę na polsko gromadę
Zajechałem do baby - baba kozę doi
Dała mi się mleka napić,aż mię głowa boli
Gruch bałę o piec -wyleciał jej z ręki skópiec

FOTOGRAFIE

w zbiorach Działu Dokumentacji Kontekstów Kulturowych MEK

Dokumentacja filmowa i fotograficzna w zbiorach Działu Dokumentacji Kontekstów Kulturowych MEK to dwa filmy nagrane około 1948 r. oraz 69 fotografii z lat ok. 1950 – 1998 wykonanych przez:

- prof. Romana Reinfussa
- Bolesława Łopuszańskiego
- Henryka Hermanowicza
- Andrzeja Piotrowskiego (CAF)
- dr Annę Spiss
- Małgorzatę Oleszkiewicz
- autorów nieznanych

Pucheroki w Zielonkach
Fot. R. Reinfuss, 1950 r.
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5684 F

Pucheroki w Zielonkach
R. Reinfuss, 1950 – 1960 ?
Muzeum Etnograficzne w
Krakowie, III 83003 F

Pucheroki w Zielonkach

Fot. B. Łopuszański, 1966

Muzeum Etnograficzne w Krakowie, nr inw: III 5878 F, III 5879 F,
III5880 F, III 5883 F

Pucheroki w Zielonkach
Fot. B. Łopuszański, 1966
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5883 F

Pucheroki w Zielonkach
Fot. B. Łopuszański, 1966
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5884 F

Pucheroki w Zielonkach
Fot. B. Łopuszański, 1966
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5884 F

Pucheroki w Zielonkach
Fot. B. Łopuszański, 1966
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5887 F

Pucheroki w Zielonkach
Fot. B. Łopuszański, 1966
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5887 F, III 5986 F

Pucheroki w Zielonkach
Fot. B. Łopuszański, 1966
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5896 F

Pucheroki w Bibicach

Fot. B. Łopuszański, 1968

Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5906 F, III 5911 F

Pucheroki w Bibicach
Fot. B. Łopuszański, 1968
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5911 F

Pucheroki w Bibicach
Fot. B. Łopuszański, 1968
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5914 F

Pucheroki w Zielonkach
Fot. H. Hermanowicz, 1968
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5917 F, III 5918 F

Pucheroki w Modlnicy
Fot. H. Hermanowicz, 1968
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5919 F

Pucheroki w Bibicach
Fot. H. Hermanowicz, 1968
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5920 F

Pucheroki w Bibicach
Fot. A. Piotrowski, CAF, 1966
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5944 F, III 5945 F

Pucheroki w Bibicach
Fot. A. Piotrowski, CAF, 1974
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 5944 F

Przeгляд Pucheroków w Bibicach
Anna Spiss, 1998
Muzeum Etnograficzne w Krakowie, III 83002 F

Ekspozyty w zbiorach Muzeum Etnograficznego w Krakowie

Karta inwentarzowa z 1939 roku

MUZEUM ETNOGRAFICZNE W KRAKOWIE

Nr inwent.: 8951

Seria: Krakowskie Liczba serii: 1811

Sala: _____

Szafa: _____

Czapka „puchowka”. Wykonana z teluty i kolorowego papieru. Tęcza stercza wys. około 33cm. Przewieszona podstawy ok. 19cm. Ilość sterczy wieszki uciąż. Czapka zrobiona kolorowym papierem poizłemu w wąskiej pastki i otwieranej podługry od dołu, w następnyemu porządku kolorami: czerwonym, żółtym, niebieskim, jasno-zielonym - ciemno-zielonym i srebrnym. Czapka talra jest używana do stroje obywatelskiego t.zw. „puchowki” obywatelskich

Młotek Pucheroka i czapka (nr inw. 8964/MEK i 8951/MEK)
Podarowane do MEK w 1939 r. przez Jana Kantego Karkoszkę,
kierownika szkoły w Zielonkach
fot. Marcin Wąsik

Rekwizyty Pucheroków z Zielonek pozyskane w 1968 r. w Bibicach
przez kustosza MEK, Zofię Reinfuss
81954/MEK, 81958/MEK i 81953/MEK
fot. Marcin Wąsik

81954

81958

81953

Akcesoria Pucheroka wykonane przez Zbigniewa Popiełę
Pękowice, 1968
nr inw. 81957 /MEK i 81960/MEK
fot. Marcin Wąsik

Czapka, wykonana przez Krzysztofa Popiełę oraz młotek wykonany
przez Andrzeja Popiełę
Pękowice, 1968
Nr inw. 81961/MEK i 81956/MEK
fot. Marcin Wąsik

Czapka Pucheroka wykonana przez 14-letniego Jana Balika z
Modlniczki w 1968 r.

81963/MEK

fot. Marcin Wąsik

Czapki Pucheroków wykonane przez 15-letnią Wiesławę Ziółko z
Modlnicy w 1974 roku
Nr inw. 49753/MEK i 49753/MEK
fot. B. Skoczeń-Marchewka

Młotki (pałeczki) Pucheroków
wykonane przez 15-letnią Wiesławę
Ziółko z Modlnicy w 1974 roku
Nr inw. 49756/MEK i 49757/MEK
fot. B.Skoczeń-Marchewka

Młotek Pucheroka wykonany na
konkurs w 1976 r. w Modlnicze
wykonał 10 – letni chłopiec z
Zielonek

Nr inw. 52320/MEK
fot. Marcin Wąsik

Dziękuję za uwagę
i
zapraszam do
Muzeum Etnograficznego
w Krakowie